

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาพฤติกรรมการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลของครูประถมศึกษาและเพื่อนำเสนอพฤติกรรมการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยทำการศึกษาเอกสารและวีดิทัศน์ สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ สัมภาษณ์ความคิดเห็นของครูประถมศึกษา ศึกษากรณีศึกษา (Case Study) และจัดการสนทนากลุ่ม (Focus Groups) โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

แผนภาพที่ 3.1 กรอบดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาเอกสารและสื่อวีดิทัศน์

การศึกษาเอกสารและสื่อวีดิทัศน์ เพื่อให้ทราบสภาพและความคาดหวังของการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลตามแนวปฏิรูปการศึกษา และเพื่อให้ได้กรอบแนวคิดของการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

บันทึกสาระสำคัญจากการอ่านเอกสาร/หนังสือที่เกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษา และการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลและวิถีทัศน์ ลงแบบบันทึกข้อมูล ใน 3 ประเด็น คือ (1) ความสำคัญจำเป็นของการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล (2) สิ่งที่ต้องรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล และ (3) วิธีการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์เนื้อหา

ขั้นตอนที่ 2 การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

การวิจัยขั้นตอนนี้ เพื่อให้เห็นภาพของความคาดหวังและกรอบของการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 12 คน ซึ่งใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง โดยแบ่งผู้ทรงคุณวุฒิออกเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มละ 4 คน คือ กลุ่มนักวิชาการ กลุ่มนักพัฒนาครู และกลุ่มครูผู้สอน

เกณฑ์การคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ

ผู้วิจัยทำการคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ โดยได้รับความเห็นชอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งใช้เกณฑ์ในการพิจารณาคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิแต่ละกลุ่มเป็นดังนี้ คือ (รายนามผู้ทรงคุณวุฒิอยู่ในภาคผนวก)

กลุ่มที่ 1 ผู้ทรงคุณวุฒิกลุ่มนักวิชาการ เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญหรือผลงานเกี่ยวกับการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้โดยผู้เรียนสำคัญที่สุด จำนวน 4 คน

กลุ่มที่ 2 ผู้ทรงคุณวุฒิกลุ่มนักพัฒนาครู เป็นศึกษานิเทศก์หรือนักพัฒนาครูตามแนวทางการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ จำนวน 4 คน

กลุ่มที่ 3 ผู้ทรงคุณวุฒิกลุ่มครูผู้สอนที่ได้รับการยอมรับจากศึกษานิเทศก์หรือผู้บริหารหรือผู้ร่วมงานว่าเป็นครูที่รู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล จำนวน 4 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. นัดหมายผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อขอเข้าสัมภาษณ์ แจ้งให้ผู้ทรงคุณวุฒิทราบเกี่ยวกับกรอบการสัมภาษณ์ และเวลาที่จะใช้ในการสัมภาษณ์โดยเฉลี่ยประมาณ 1 ชั่วโมง

2. ดำเนินการสัมภาษณ์ โดยขอบันทึกเสียงการสัมภาษณ์ สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิตามกรอบการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลและยุทธวิธีการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ถอดเทปการสัมภาษณ์ สรุประเด็นการสัมภาษณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิแต่ละคน
2. สังเคราะห์ข้อมูลในแต่ละประเด็นการสัมภาษณ์แต่ละกลุ่มของผู้ทรงคุณวุฒิ และสรุปทุกกลุ่มของผู้ทรงคุณวุฒิ

ขั้นตอนที่ 3 การศึกษารายกรณี (Case Study)

ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยแบบกรณีศึกษา (Case Study) โดยศึกษาครูประถมศึกษาที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้รู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล จำนวน 2 กรณีศึกษา เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ชัดเจนในทางการปฏิบัติจริงในยุทธวิธีการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลภายใต้บริบทของโรงเรียน สภาพแวดล้อม ตลอดจนแนวคิดความเชื่อของกรณีศึกษา ผู้วิจัยได้ศึกษาภาคสนามเป็นเวลาประมาณ 3 เดือน โดยใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant observation) การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ (informal interview) และแบบเจาะลึก (in depth interview) และการวิเคราะห์เอกสาร (document analysis) ในขั้นตอนนี้มีวิธีดำเนินการดังนี้

การเลือกกรณีศึกษา

ผู้วิจัยเลือกครูประถมศึกษาที่เป็นการยอมรับว่าเป็นผู้รู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลเพื่อเป็นกรณีศึกษาจำนวน 2 กรณีศึกษา ซึ่งดำเนินการเลือกกรณีศึกษาโดยอยู่บนเงื่อนไขตามเกณฑ์ดังนี้

(1) ครูประถมศึกษาที่พิจารณาเลือกเป็นกรณีศึกษา ต้องเป็นครูสายผู้สอนและทั้งสองกรณีศึกษาต้องอยู่ต่างสังกัดกัน โดยกำหนดว่าหนึ่งกรณีศึกษานั้นต้องสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (สพช)

(2) กรณีศึกษาที่พิจารณาเลือกต้องเป็นครูผู้สอนที่ได้รับการยอมรับจากผู้บังคับบัญชาว่าเป็นครูที่รู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลหรือเป็นผู้มีผลงานการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลเป็นที่ประจักษ์

(3) เป็นกรณีศึกษาที่ยินดีให้ความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลของผู้วิจัย ทั้งในระดับผู้บังคับบัญชาระดับสถานศึกษาและครูผู้ที่ได้รับเลือกเป็นกรณีศึกษาเอง

จากเกณฑ์ดังกล่าว ผู้วิจัยได้เลือกกรณีศึกษาทั้งสองกรณีศึกษา ดังนี้

กรณีศึกษาที่ 1 ครูผู้สอนระดับประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (สพช) ตำแหน่งอาจารย์ 2 ระดับ 7 ได้รับการคัดเลือกจากคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (สกศ) ให้เป็นครูต้นแบบแห่งชาติ ปี 2542 กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต

และได้รับการคัดเลือกจากต้นสังกัดให้เป็นวิทยากรในการอบรมทางไกลผ่านดาวเทียมให้กับครูในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติในเรื่อง การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

กรณีศึกษาที่ 2 ครูผู้สอนระดับประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (สช) ทำการสอนอยู่ในโรงเรียนที่จัดการศึกษาแนวนีโอฮิวแมนนิส (Neo Humanist) ที่มุ่งเน้นการพัฒนาอัจฉริยภาพแฝงเร้นในตัวนักเรียน ซึ่งผู้วิจัยพิจารณาเลือก 1 กรณีศึกษา จากครูผู้สอน 2 คน ที่ผู้บริหารโรงเรียนคัดเลือกให้

การเตรียมตัวทำงานสนาม

1. ผู้วิจัยศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล และสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อนำมากำหนดกรอบการสังเกตการสัมภาษณ์และแนวคำถามที่จะใช้ในการสัมภาษณ์

2. ผู้วิจัยศึกษาเอกสารเกี่ยวกับแนวคิดจิตวิทยานีโอฮิวแมนนิส เพื่อเตรียมความรู้พื้นฐานก่อนเข้าสู่สนามในการศึกษากรณีศึกษาที่ 2 ซึ่งเป็นโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนแนวคิดจิตวิทยานีโอฮิวแมนนิส และเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจให้เป็นรูปธรรมยิ่งขึ้นผู้วิจัยได้เข้ารับการอบรม หลักสูตรการสร้างพลังและความสำเร็จของชีวิตด้วยจิตวิทยานีโอฮิวแมนนิส ซึ่งจัดโดยสำนักเสริมศึกษาและบริการสังคมมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในระหว่างวันที่ 2-3 ธันวาคม 2543

3. วางแผนการศึกษาภาคสนามและเตรียมเครื่องมือภาคสนาม เช่น แนวทางการสังเกต การสัมภาษณ์ ตลอดจนอุปกรณ์ที่จะใช้ในการจัดเก็บข้อมูลภาคสนาม ได้แก่ สมุดบันทึก เทปบันทึกเสียงและกล้องถ่ายภาพ

แผนการศึกษาภาคสนาม

ผู้วิจัยได้วางแผนการเก็บรวบรวมข้อมูลก่อนลงภาคสนามของทั้งสองกรณีศึกษา โดยกำหนดช่วงเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล กิจกรรมที่ต้องดำเนินการ และแหล่งของข้อมูล มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตารางที่ 3.1 แผนการศึกษาภาคสนาม

ระยะเวลา	กิจกรรม	แหล่งข้อมูล
ระยะที่ 1 30 พ.ย.—16 ธ.ค. 2543 25 ธ.ค. 2543 - 13 ม.ค. 2544	(1) เข้าพบผู้บริหารชี้แจงวัตถุประสงค์และขอเก็บข้อมูล สร้างความสัมพันธ์ (2) เก็บข้อมูลภูมิหลังด้านครอบครัว การศึกษา และการปฏิบัติงาน (3) เก็บข้อมูลบริบทการปฏิบัติงาน (4) เก็บข้อมูลวิถีชีวิตกิจวัตรประจำวันรวมถึงการเก็บข้อมูลวิเคราะห์ข้อมูลและใช้ข้อมูลการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลของกรณีศึกษา	-เอกสารการปฏิบัติงาน -กรณีศึกษา -ผู้บริหาร -เพื่อนร่วมงาน -นักเรียน -ผู้ปกครองนักเรียน
ระยะที่ 2 23 — 24 ม.ค. 2544 6 — 9 ก.พ. 2544	ตรวจสอบข้อมูล เก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติม	-เอกสารการปฏิบัติงาน -กรณีศึกษา -ผู้บริหาร -เพื่อนร่วมงาน -นักเรียน -ผู้ปกครองนักเรียน

การสร้างความสัมพันธ์

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการสร้างความสัมพันธ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามของทั้งสองกรณีศึกษาแตกต่างกัน ทั้งนี้เพื่อความสะดวกในการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล และเพื่อให้ข้อมูลที่ได้มีความถูกต้องใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุด ผู้วิจัยได้สร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในแต่ละกรณีศึกษาดังนี้

กรณีศึกษาที่ 1 : ครูปรียานุช (นามสมมติ)

ผู้วิจัยสร้างความสัมพันธ์กับกรณีศึกษาที่ 1 ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ผู้วิจัยโทรศัพท์ทางไกลถึงกรณีศึกษาที่ 1 เพื่อขออนัดหมายวันสัมภาษณ์ ในฐานะผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับการวิจัย โดยผู้วิจัยแนะนำตัวของผู้วิจัย บอกจุดมุ่งหมายของการสัมภาษณ์และนัดหมายเวลา

ในวันนัดให้สัมภาษณ์ วันที่ 30 พ.ย.2543 ผู้วิจัยเข้าพบกรณีศึกษาที่ 1 ทำความเคารพและสนทนากับกรณีศึกษาที่ 1 ถึงการไปเป็นวิทยากรให้กับ สปช. การทำวิทยานิพนธ์ของผู้วิจัย และดำเนินการสัมภาษณ์กรณีศึกษาที่ 1 ร่วมรับประทานอาหารกลางวันกับกรณีศึกษาที่ 1 พร้อมด้วยเพื่อนครูฝ่ายวิชาการที่ใกล้ชิดกับกรณีศึกษาที่ 1 และก่อนเดินทางกลับผู้วิจัยกล่าวขอบคุณและแสดงความสนใจที่จะกลับมาขอศึกษาในรายละเอียดอีกครั้ง

ระยะที่ 2 ผู้วิจัยไปถึงโรงเรียนพบกรณีศึกษาที่ 1 แล้วแจ้งให้ทราบว่าผู้วิจัยมีจุดประสงค์อย่างไรในการเข้าสู่สนาม ขออนุญาตสังเกตการสอน สัมภาษณ์และศึกษาเอกสารต่าง ๆ เป็นระยะเวลา 3 เดือน ผู้วิจัยอาสาช่วยเหลือกรณีศึกษาที่ 1 ในการควบคุมชั้นเรียน ทำอุปกรณการสอน ตกแต่งห้องเรียน รดน้ำผัก นอกจากนั้นกรณีศึกษาที่ 1 ยังยินดีให้ผู้วิจัยพักอาศัยที่บ้านของกรณีศึกษาตลอดระยะเวลาการศึกษาภาคสนามครั้งนี้ด้วย

ผู้บริหารและเพื่อนครู

ในการเข้าสู่สนามครั้งแรก ผู้วิจัยเข้าพบผู้บริหาร ทำความเคารพและบอกถึงจุดมุ่งหมายของการเข้าสู่สนามให้ผู้บริหารทราบ ซึ่งผู้บริหารยินดีให้ความร่วมมือและพร้อมให้ความช่วยเหลือผู้วิจัย เมื่อผู้วิจัยพบผู้บริหารในครั้งต่อมาจะทำความเคารพและกล่าวทักทายทุกครั้ง

สำหรับเพื่อนครู ผู้วิจัยได้รู้จักกับเพื่อนครูโดยการแนะนำของกรณีศึกษาที่ 1 และการแนะนำตนเองของผู้วิจัย การอยู่ในสนามนี้ผู้วิจัยส่วนใหญ่ผู้วิจัยจะอยู่ในห้องฝ่ายวิชาการและห้องงานเกษตรซึ่งเป็นห้องทำงานและห้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของกรณีศึกษาที่ 1 เมื่อพบครูทุกท่านเป็นครั้งแรกของแต่ละวัน ผู้วิจัยจะทำความเคารพและกล่าวทักทายทุกครั้ง สร้างความสัมพันธ์ด้วยการสนทนาและร่วมวงรับประทานอาหารกลางวันร่วมกับกรณีศึกษาที่ 1 พร้อมด้วยผู้ช่วยฝ่ายวิชาการและเพื่อนครูที่ทำงานอยู่ในฝ่ายด้วยและผู้วิจัยได้อาสาช่วยเหลืองานในบางโอกาส

ผู้ปกครองนักเรียน

ผู้วิจัยใช้การสร้างสัมพันธ์กับผู้ปกครองนักเรียนโดยการเข้าไปทักทายผู้ปกครองในช่วงส่งนักเรียนมาโรงเรียนและจะพูดคุยถึงบุตรหลานของผู้ปกครอง

นักเรียน

ผู้วิจัยสร้างความสัมพันธ์กับนักเรียนในลักษณะที่แตกต่างกัน 2 กลุ่ม เนื่องจากกรณีศึกษาที่ 1 เพิ่งย้ายโรงเรียนมาอยู่โรงเรียนปัจจุบันได้เพียง 2 เดือน ดังนั้นจึงต้องเก็บรวบรวมข้อมูลจากทั้งสองโรงเรียนคือโรงเรียนที่เคยปฏิบัติงานและโรงเรียนปัจจุบัน ซึ่งการสร้างความสัมพันธ์กับนักเรียนกลุ่มแรก เป็นนักเรียนโรงเรียนเดิม ที่กรณีศึกษาที่ 1 เคยสอนก่อนที่จะย้าย ผู้วิจัยสร้างความสัมพันธ์กับนักเรียนโดยการทักทาย พร้อมทั้งพูดคุยถึงแปลงผักที่มีชื่อเสียงของโรงเรียนจากฝีมือของนักเรียน และขอให้นักเรียนพาไปดูแปลงผัก ผู้วิจัยถามถึงผลงานเด่นของนักเรียนที่ได้ไปนำเสนอผลงานเรื่องผักในสถานที่ต่าง ๆ พร้อมทั้งกล่าวชื่นชมนักเรียน

สำหรับนักเรียนกลุ่มที่ 2 เป็นนักเรียนของโรงเรียนที่กรณีศึกษาที่ 1 สอนอยู่ในปัจจุบัน ผู้วิจัยสร้างความสัมพันธ์โดยพูดคุยในช่วงก่อนที่จะเริ่มการเรียนการสอนวิชาเกษตร ซึ่งกรณีศึกษาที่ 1 เป็นผู้สอน เมื่อพบนักเรียนผู้วิจัยจะทักทายนักเรียนก่อน เนื่องจากห้องเกษตรนี้จะมีหุ่นจำลองแมลงต่าง ๆ และภาพผัก ผลไม้ จัดแสดงอยู่โดยรอบ ผู้วิจัยเห็นนักเรียนให้ความสนใจ

ใจ ผู้วิจัยจะเข้าไปชวนพูดคุยถึงสิ่งที่นักเรียนให้ความสนใจนั้น และในช่วงเย็นจะมีกลุ่มนักเรียนที่จะมาช่วยกรณีศึกษาที่ 1 ดูแลรดน้ำแปลงผัก ผู้วิจัยจะช่วยรดน้ำด้วยและจะชวนนักเรียนพูดคุย

กรณีศึกษาที่ 2 : ครุฑาริรัตน์ (นามสมมติ)

ผู้วิจัยได้รู้จักกับกรณีศึกษาที่ 2 พร้อมครูอีกท่านหนึ่ง จากการแนะนำของผู้บริหารโรงเรียน ว่าเป็นผู้ที่ผู้บริหารเลือกไว้สำหรับการมาศึกษาของผู้วิจัย ผู้วิจัยทำความเคารพ ทักทาย และแนะนำตนเองว่าเป็นใคร มีจุดมุ่งหมายอย่างไรในการมาศึกษาภาคสนามครั้งนี้ และบอกกรณีศึกษาที่ 2 และครูอีกท่านนั้นว่า ในระยะแรกผู้วิจัยจะขอสังเกต สัมภาษณ์ทั้งสองคน ผู้วิจัยพูดคุยสนทนากับกรณีศึกษาที่ 2 ในช่วงไม่มีชั่วโมงสอน ช่วงที่ผู้วิจัยเข้าไปสังเกตการสอน จะได้พูดคุยซักถามในช่วงที่นักเรียนทำงานที่กรณีศึกษาที่ 2 มอบหมาย และได้สร้างความสัมพันธ์ในช่วงรับประทานอาหารกลางวันร่วมกันกับกรณีศึกษาที่ 2

ช่วงที่เก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยจะนั่งอยู่ในห้องพักของกรณีศึกษาที่ 2 ร่วมกับเพื่อนครูคนอื่น ๆ และผู้วิจัยได้อาสาช่วยเหลืองาน เช่น การตรวจตราการปิดหน้าต่าง ประตู หักห้องเรียนซึ่งกรณีศึกษาที่ 2 จะต้องทำทุกวัน ช่วยอธิบายการบ้านให้กับนักเรียน

ผู้บริหารและเพื่อนครู

ผู้วิจัยได้สร้างความสัมพันธ์กับผู้บริหารโรงเรียน โดยแสดงความตั้งใจในการจะขอเข้าศึกษากรณีศึกษาซึ่งเป็นครูภายใต้บังคับบัญชาของผู้บริหาร โดยเข้ารับการฝึกอบรมจิตวิทยานีโอฮิวแมนนิสซึ่งผู้บริหารโรงเรียนเป็นวิทยากร เมื่อพบผู้บริหารผู้วิจัยทำความเคารพ ทักทาย และพูดคุยถึงความสนใจในการเข้าศึกษาภาคสนาม

ก่อนเข้าศึกษาภาคสนามผู้วิจัยได้ส่งหนังสือขออนุญาตไปถึงผู้บริหารโรงเรียน และทางโรงเรียนให้โทรศัพท์ติดต่อกลับไปอีกครั้ง ผู้วิจัยได้สนทนากับผู้จัดการโรงเรียน ชี้แจงจุดมุ่งหมาย วิธีการ การเลือกกรณีศึกษา และผู้วิจัยได้ให้ความมั่นใจแก่ผู้จัดการว่าการศึกษาภาคสนามครั้งนี้ข้อมูลที่ได้จะเก็บไว้เป็นความลับ ไม่ให้เกิดความเสียหายกับทางโรงเรียน

เมื่อเข้าสู่สนามครั้งแรก ผู้วิจัยเข้าพบผู้จัดการ ทำความเคารพ แนะนำตัว และกล่าวแสดงความขอบคุณที่ผู้จัดการให้ความกรุณาในการเข้าศึกษาครั้งนี้ เมื่อพบเจอกันครั้งต่อไป ผู้วิจัยยิ้ม ทำความเคารพ และทักทาย เรียกชื่อเล่นของผู้จัดการตามแบบที่ครูทุกคนเรียกผู้จัดการ

สำหรับเพื่อนครู ผู้วิจัยได้ทำความรู้จักและสร้างความสัมพันธ์กับเพื่อนครูจากกรณีศึกษาที่ 2 แนะนำให้รู้จักและผู้วิจัยแนะนำตัวเอง เมื่อผู้วิจัยพบครูของโรงเรียนครั้งแรกในวันหนึ่ง ๆ ผู้วิจัยจะยกมือไหว้และกล่าวทักทายก่อนเสมอ

เพื่อนครูบางคน ผู้วิจัยได้รู้จักและพูดคุยในระหว่างเข้ารับการฝึกอบรมแนวคิดจิตวิทยานีโอฮิวแมนนิส ซึ่งทำหน้าที่ผู้ช่วยวิทยากรในการฝึกอบรม ผู้วิจัยบอกถึงความสนใจที่จะขอ

อนุญาตผู้บริหารเข้าศึกษาภาคสนามที่โรงเรียน ดังนั้นสำหรับเพื่อนครูกลุ่มนี้ ผู้วิจัยสร้างความสัมพันธ์ด้วยการทักทาย พูดคุยอย่างสนิทสนม

ผู้ปกครองนักเรียน

ผู้วิจัยสร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครองโดยการพูดคุยกับผู้ปกครอง ช่วงเย็นที่ผู้ปกครองมารับนักเรียนที่โรงเรียน ผู้วิจัยแนะนำตัวให้ผู้วิจัยทราบว่าคุณวิจัยกำลังศึกษาปริญญาโทอยู่ และสนใจการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน จึงได้มาศึกษาดูงาน เมื่อพบผู้ปกครองผู้วิจัยจะยิ้ม ยกมือไหว้ และกล่าวสวัสดิ์เช่นเดียวกับที่ครูของโรงเรียนปฏิบัติต่อผู้ปกครอง

นักเรียน

ผู้วิจัยสร้างความสัมพันธ์กับนักเรียนโดยการเข้าไปทักทายนักเรียน ด้วยท่าทีที่เป็นมิตร ยิ้มแย้มแจ่มใส ทำตามเหมือนเป็นครูคนหนึ่งๆ ของโรงเรียน

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยในชั้นตอนนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย ซึ่งอุปกรณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ สมุดจดบันทึก เทปบันทึกเสียง และกล้องถ่ายรูป วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นดังนี้

การสังเกต

ในการสังเกตพฤติกรรมของกรณีศึกษา ผู้วิจัยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยการเข้าไปอยู่ในโรงเรียนทั้งสองกรณีศึกษา สำหรับกรณีศึกษาที่ 1 ผู้วิจัยพักอาศัยที่บ้านของกรณีศึกษา ทำให้เห็นวิถีชีวิต สภาพความเป็นอยู่ การสังเกตนี้ผู้วิจัยใช้กรอบการสังเกตของ Lofland (Lofland, 1971 อ้างใน นิศา ชูโต, 2540)

1. การกระทำ (acts) คือ พฤติกรรมที่กรณีศึกษาแสดงออกเกี่ยวกับการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล เช่น การปฏิบัติต่อนักเรียนทั้งในและนอกห้องเรียน การสนทนากับนักเรียน
2. กิจกรรม (activities) คือ พฤติกรรมของกรณีศึกษาที่เป็นกระบวนการ มีขั้นตอนและมีลักษณะต่อเนื่องเป็นแบบแผนในการรู้จักนักเรียน การปฏิบัติงานในหน้าที่ การจัดการเรียนการสอน การรู้จักกิจกรรมเหล่านี้ทำให้ทราบว่าพฤติกรรมของกรณีศึกษาที่สังเกตเห็นเป็นพฤติกรรมปกติหรือไม่
3. ความหมาย (meaning) คือ การที่กรณีศึกษาให้ความหมายของการกระทำ ในด้านความเชื่อ ทศนคติ เช่น เหตุผลของการให้นักเรียนทำกิจกรรมต่าง ๆ มีส่วนช่วยให้รู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลได้อย่างไร
4. การมีส่วนร่วม (participation) คือ การพิจารณาบทบาทของกรณีศึกษาที่มีต่อกิจกรรมในโรงเรียน ที่มีต่อสถานศึกษาอื่น ๆ ที่มีต่อกิจกรรมในชุมชน

5. ความสัมพันธ์ (relationship) ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนครูด้วยกัน ความสัมพันธ์ครูกับนักเรียน ครูกับผู้ปกครองนักเรียนต่อการเรียนรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

6. สถานที่ (setting) คือ รูปแบบทุกสิ่งทุกอย่างภายใต้ "สภาพที่ศึกษา" ได้แก่ ห้องเรียนของกรณีศึกษา ลักษณะของโรงเรียน

การสัมภาษณ์

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ เน้นการพูดคุยอย่างเป็นกันเอง ซึ่งมีลักษณะดังนี้

1. การสัมภาษณ์แบบเปิดกว้างไม่จำกัดคำตอบ ให้กรณีศึกษาตอบอย่างอิสระ
2. การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เพื่อค้นหาข้อมูลที่ผู้วิจัยสนใจอยู่แล้วเป็นพิเศษ
3. การสัมภาษณ์แบบตะล่อมกล่อมเกล่า เป็นการสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยต้องใช้ความระมัดระวังในการใช้คำถาม เพื่อให้กรณีศึกษาเปิดเผยข้อมูลออกมาให้มากที่สุด
4. การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับกรณีศึกษา เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับกรณีศึกษา

การศึกษาจากการวิเคราะห์เอกสาร

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการศึกษาเอกสารของหน่วยงาน เอกสารการปฏิบัติงาน และผลงานทางวิชาการของกรณีศึกษา นำมาจัดหมวดหมู่ของข้อมูล เพื่อให้ประกอบข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการสังเกต

การเก็บข้อมูลในภาคสนาม มีรายละเอียดดังตาราง

ตารางที่ 3.2 กิจกรรมการรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาในภาคสนาม

ระยะ/วัน เดือน ปี	กิจกรรมการวิจัย	แหล่งข้อมูล	จำนวนครั้ง
ระยะที่ 1 กรณีศึกษาที่ 1 30 พ.ย. 2543	สร้างความสัมพันธ์, สัมภาษณ์ วิเคราะห์เอกสาร	กรณีศึกษาที่ 1 แฟ้มผลงานเด็ก	1 1
12 ธ.ค. 2543	แนะนำตัวกับผู้บริหาร สร้างความสัมพันธ์ สังเกตการสอน วิเคราะห์เอกสาร	กรณีศึกษาที่ 1 เพื่อนครู ป.6/2 แฟ้มผลงานครู	1 2 1
13 ธ.ค. 2543	สัมภาษณ์กรณีศึกษา สัมภาษณ์สมาชิกในครอบครัว สังเกตการสอน	กรณีศึกษาที่ 1 สมาชิกในครอบครัว ป.5/2, 5/3, 6/3	2 1 3

ตารางที่ 3.2 (ต่อ) กิจกรรมการรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาในภาคสนาม

ระยะ/วัน เดือน ปี	กิจกรรมการวิจัย	แหล่งข้อมูล	จำนวนครั้ง
14 ธ.ค. 2543	สัมภาษณ์กรณีศึกษา	กรณีศึกษาที่ 1	1
	สัมภาษณ์ผู้ปกครอง	ผู้ปกครองนักเรียน	4
	สัมภาษณ์นักเรียน	นักเรียน	3
	สัมภาษณ์เพื่อนร่วมงาน	เพื่อนร่วมงาน	3
15 ธ.ค. 2543	สัมภาษณ์กรณีศึกษา	กรณีศึกษาที่ 1	3
	สัมภาษณ์เพื่อนร่วมงาน	เพื่อนร่วมงาน	1
	สังเกตการสอน	ป.5/1, 5/5	2
16 ธ.ค. 2543	สัมภาษณ์กรณีศึกษา	กรณีศึกษาที่ 1	2
	สัมภาษณ์สมาชิกในครอบครัว	สมาชิกในครอบครัว	1
ระยะที่ 1	สร้างความสัมพันธ์		
กรณีศึกษาที่ 2	สัมภาษณ์กรณีศึกษา	กรณีศึกษาที่ 2	1
25 ธ.ค. 2543	สังเกตการสอน	ป.6 ก	1
	สัมภาษณ์เพื่อนร่วมงาน	เพื่อนร่วมงาน	1
	วิเคราะห์เอกสาร	ผลงาน นร. ระเบียบสะสม	1
26 ธ.ค. 2543	สัมภาษณ์กรณีศึกษา	กรณีศึกษาที่ 2	1
	สังเกตวิถีชีวิตกรณีศึกษา		1
	สัมภาษณ์ผู้บริหาร	ผู้บริหาร	1
10 ม.ค. 2544	สัมภาษณ์กรณีศึกษา	กรณีศึกษาที่ 2	1
	สังเกตการสอน	ป.6 ก	1
	สัมภาษณ์เพื่อนครู	เพื่อนครู	2
	สัมภาษณ์ผู้ปกครอง	ผู้ปกครอง	1
11 ม.ค. 2544	สัมภาษณ์กรณีศึกษา	กรณีศึกษาที่ 2	1
	สัมภาษณ์เพื่อนครู	เพื่อนครู	1
12 ม.ค. 2544	สัมภาษณ์กรณีศึกษา	กรณีศึกษาที่ 2	2
	สัมภาษณ์เพื่อนครู	เพื่อนครู	1
	สัมภาษณ์นักเรียน	นักเรียน	1
	สัมภาษณ์ผู้ปกครอง	ผู้ปกครอง	3
13 ก.พ. 2544	สัมภาษณ์กรณีศึกษา	กรณีศึกษาที่ 2	1

ตารางที่ 3.2 (ต่อ) กิจกรรมการรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาในภาคสนาม

ระยะ/วัน เดือน ปี	กิจกรรมการวิจัย	แหล่งข้อมูล	จำนวนครั้ง
ระยะที่ 2	สัมภาษณ์กรณีศึกษา	กรณีศึกษาที่ 1	1
กรณีศึกษาที่ 1	สัมภาษณ์ผู้บริหาร	ผู้บริหาร	1
23 ม.ค. 2544	สัมภาษณ์เพื่อนครู	เพื่อนครู	2
	วิเคราะห์เอกสาร	บทความ	2
24 ม.ค. 2544	สัมภาษณ์กรณีศึกษา	กรณีศึกษาที่ 1	1
	สัมภาษณ์นักเรียน	นักเรียน	3
ระยะที่ 2	สัมภาษณ์กรณีศึกษา	กรณีศึกษาที่ 2	1
กรณีศึกษาที่ 2	สัมภาษณ์เพื่อนครู	ผู้บริหาร	2
6 ก.พ. 2544	สัมภาษณ์ผู้บริหาร	เพื่อนครู	1
7 ก.พ. 2544	สัมภาษณ์กรณีศึกษา	กรณีศึกษาที่ 2	1
9 ก.พ. 2544	สัมภาษณ์กรณีศึกษา	กรณีศึกษาที่ 2	1
	สัมภาษณ์เพื่อนครู	เพื่อนครู	1

การตรวจสอบข้อมูล

การตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยทำการตรวจสอบข้อมูลโดยพิจารณาถึงความถูกต้อง ความเพียงพอ และความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ได้ โดยใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (triangulation) คือ การได้ข้อมูลจากหลายฝ่าย หรือหลายวิธีในเรื่องเดียวกัน เช่น การสอบถามข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ กรณีศึกษา เพื่อนครู นักเรียน ผู้ปกครองในเรื่องเดียวกัน และสังเกตปฏิสัมพันธ์ของกรณีศึกษาในเรื่องนั้น ๆ ด้วย เช่น ผู้วิจัยสังเกตกิจวัตรประจำวันเห็นว่ากรณีศึกษาที่ 1 มาปฏิบัติงานตั้งแต่เช้าตรู่ และกลับบ้านค่ำ ผู้วิจัยได้สอบถามเพื่อนครู โดยเพื่อนครูเล่าให้ฟังว่า

“กลับบ้านทุ่ม ตีห้ามาแล้ว มาเข้ามาประมาณตีห้า นั่งทำงาน สว่างหน่อยก็ไปรดน้ำผัก ตอนเย็นกลับเย็น บางทีกลับไปแล้วรอบหนึ่ง ก็มาใหม่ ช่วงทุ่มหนึ่ง แก่ทุ่มเทมาก”

ผู้วิจัยพูดคุยกับนักการภารโรง ได้ความว่า

“จะขยันมาแต่เช้าทุกวัน ตีห้าครึ่ง หกโมงเข้าอย่างช้า กลับเย็น”

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังใช้วิธีตรวจสอบข้อมูลจากการถามซ้ำ ในการพิจารณาข้อมูลที่ได้ เพื่อความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพนั้น ข้อมูลที่ได้มีหลายลักษณะ และ ได้มาในกระบวนการที่ต่อเนื่องระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนั้นการวิเคราะห์ข้อมูลจึงทำไปพร้อมกัน เช่น ในการจัดบันทึกข้อมูล ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อมกันและทราบได้ว่าจะ ต้องมีการปรับแนวทางการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างไร ข้อมูลส่วนใดทราบแล้วและข้อมูลส่วนใดที่ ควรเก็บรวบรวมเพิ่มเติม

สำหรับการวิจัยนี้ ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูล แบบสร้างข้อสรุป ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 วิธี คือ

1. การวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย (analytic induction) เป็นการวิเคราะห์โดยการ ตีความสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่าง ๆ ที่รวบรวมมาได้

2. การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการจำแนกชนิดของข้อมูล (typological analysis) เป็น การจำแนกข้อมูลเป็นชนิด ๆ โดยการใช้แนวคิดทฤษฎีและไม่ใช่แนวคิดเชิงทฤษฎี

2.1 แบบใช้ทฤษฎี คือการจำแนกข้อมูลเป็นชนิดต่าง ๆ ในเหตุการณ์หนึ่ง ๆ แยกออกเป็นการกระทำ กิจกรรม ความหมาย ความสัมพันธ์ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมและ สภาพสังคม หรือสถานการณ์ เป็นแนวทางในการจำแนกสำหรับการวิเคราะห์

2.2 แบบไม่ใช้ทฤษฎี คือ การจำแนกข้อมูลที่จะวิเคราะห์ตามความ เหมาะสมกับข้อมูล อาจใช้สามัญสำนึกหรือประสบการณ์ของผู้วิจัยก็ได้

ขั้นตอนที่ 4 การสำรวจความคิดเห็นของครูประถมศึกษา

การสำรวจความคิดเห็นของครูประถมศึกษาเกี่ยวกับการรู้จักนักเรียนเป็นราย บุคคล เพื่อให้ทราบสภาพของการรู้จักนักเรียน ทั้งในด้านการเห็นความสำคัญของการรู้จักนักเรียน เป็นรายบุคคล สิ่งที่ครูต้องรู้เกี่ยวกับนักเรียนเป็นรายบุคคล วิธีการที่ใช้ในการรู้จักนักเรียนเป็นราย บุคคลเพื่อให้จัดการเรียนการสอนที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด รายละเอียดเป็นดังนี้

ประชากร

ครูระดับประถมศึกษา ปีการศึกษา 2543 ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการ ประถมศึกษาแห่งชาติ (สพช) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (สช) สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร และสำนักบริหารการศึกษาด่วนท้องถิ่น รวมทั้งสิ้น 453,879 คน

กลุ่มตัวอย่าง

การเลือกกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเชิงสำรวจ กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างด้วย การศึกษาค่าสัดส่วนโดยใช้ตารางของ Yamane (Yamane,1970 อ้างถึงใน ประคอง กรรณสูต,

2542) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 % ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน จากจำนวนประชากร 453,879 คน ผู้วิจัยดำเนินการสุ่มตัวอย่างแบ่งชั้น (Stratified Random Samples) ดังนี้

1. ผู้วิจัยแบ่งเขตพื้นที่ได้ 4 ภูมิภาคและ 1 เขตพื้นที่ คือ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ และกรุงเทพมหานคร ทำการสุ่มเลือกจังหวัด จาก 4 ภูมิภาค ภูมิภาคละ 5 จังหวัด ได้ทั้งหมด 20 จังหวัด

2. ผู้วิจัยสุ่มเลือกโรงเรียนจากทั้ง 20 จังหวัด ตามอัตราส่วนสังกัด สปช : สช : เทศบาล คือ 3 : 1 : 1 และให้แต่ละสังกัด มีสัดส่วนโรงเรียนขนาดเล็ก กลาง ใหญ่เท่า ๆ กัน ได้จำนวนโรงเรียน จังหวัดละ 5 โรงเรียน รวมทั้งสิ้น 100 โรงเรียน และทำการสุ่มโรงเรียนสังกัด กทม. ตามสัดส่วนขนาดของโรงเรียน เล็ก กลาง ใหญ่ ขนาดละ 5 โรงเรียน ดังตาราง

ตารางที่ 3.3 กรอบการสุ่มตัวอย่างจำนวนโรงเรียนแต่ละสังกัด จำแนกตามขนาดโรงเรียน

สังกัด	ขนาดโรงเรียน			รวม
	เล็ก (<300 คน)	กลาง (301-600 คน)	ใหญ่ (>600 คน)	
สปช	20	20	20	60
สช	6	7	7	20
เทศบาล	6	7	7	20
กทม	5	5	5	15
รวม	37	39	39	115

จากกรอบการสุ่มตัวอย่างข้างต้น ผู้วิจัยจัดส่งแบบสอบถามให้ครูประจำชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 6 เป็นผู้ตอบ โดยจัดส่งโรงเรียนละ 6 ฉบับ ผลของการตอบกลับของแบบสอบถาม เป็นดังนี้

ตารางที่ 3.4 จำนวนแบบสอบถามที่ส่งและได้รับกลับคืนจากกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามสังกัด

สังกัด	จำนวนแบบสอบถามที่ส่งไป	จำนวนแบบสอบถามที่ได้รับคืน	ร้อยละของแบบสอบถามที่ได้รับคืน
สปช	360	221	61.39
สช	120	89	74.17
เทศบาล	120	82	68.33
กทม	90	58	64.44
รวม	690	450	65.22

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเชิงสำรวจนี้ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 6 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ข้อมูลภูมิหลัง สภาพปัจจุบันของการปฏิบัติงาน และข้อมูลการพัฒนางาน การเข้าร่วมการประชุมสัมมนา ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (checklist) และแบบปลายเปิด รวมทั้งสิ้น 14 ข้อ

ตอนที่ 2 สภาพการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล เป็นมาตรฐานประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 7 ข้อ เปรียบเทียบระดับการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลของผู้ตอบกับครูโดยทั่วไป

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล เป็นลักษณะตรวจสอบรายการ (checklist) จำนวน 8 ข้อ ได้แก่ ความสำคัญของการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล สภาพและเหตุผลการปฏิบัติกรรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล สิ่งจำเป็นที่ต้องรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลรวมทั้งวิธีการที่จะใช้เพื่อการรู้จักนักเรียน การส่งต่อข้อมูล และการใช้ประโยชน์จากข้อมูล การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามในกิจกรรมการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ประกอบด้วยข้อมูล 2 ส่วน คือระดับประสิทธิผลของแต่ละกิจกรรม เป็นมาตรฐานประมาณค่า 3 ระดับ และเป็นข้อมูลของผู้ตอบเกี่ยวกับระดับการปฏิบัติ ซึ่งเป็นแบบตรวจสอบรายการ (checklist) ทั้งสิ้น 22 ข้อ

ตอนที่ 5 ความคิดเห็นเกี่ยวกับยุทธวิธีการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล จำนวน 3 ข้อ ได้แก่ (1) ความคิดเห็นต่อชั้นของยุทธวิธีการรู้จักนักเรียน เป็นมาตรฐานประมาณค่า 4 ระดับ และแบบตรวจสอบรายการ (checklist) ในประเด็นย่อยของแต่ละชั้น (2) ความคิดเห็นต่อความสะดวกในการใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งเป็นแบบตรวจสอบรายการ (checklist) ส่วนข้อมูลระดับประสิทธิผลของวิธีการรวบรวมข้อมูลเป็นมาตรฐานประมาณค่า 3 ระดับ จำนวน 4 ข้อ และ (3) ความคิดเห็นเพิ่มเติมต่อยุทธวิธีการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ซึ่งเป็นแบบปลายเปิด

ตอนที่ 6 ข้อมูลเกี่ยวกับความเชื่อ ความต้องการการพัฒนาเรื่องการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล วิธีการพัฒนา ซึ่งเป็นแบบตรวจสอบรายการ (checklist) และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมต่อการสร้างและพัฒนายุทธวิธีของครู

ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเชิงสำรวจ ผู้วิจัยดำเนินการสร้างตามขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลและสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อให้ได้กรอบของแบบสอบถาม

2. สอบถามความคิดเห็นของครูประถมศึกษา จำนวน 450 คน เกี่ยวกับความคิดเห็นเกี่ยวกับการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ใน 3 ประเด็น คือ ความสำคัญจำเป็น สิ่งที่ต้องรู้ และวิธีการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ในระหว่างการประชุมปฏิบัติการ เรื่อง การวิจัยในชั้นเรียน ที่สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุรินทร์และมหาวิทยาลัยขอนแก่น เพื่อนำมากำหนดเป็นกรอบของแบบสอบถาม

3. นำกรอบที่ได้จากข้อ 1 และ 2 มาร่างแบบสอบถามเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อแก้ไข ปรับปรุง สำนวนภาษา

4. นำแบบสอบถามที่แก้ไขปรับปรุง ให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 กลุ่ม คือ กลุ่มนักวิชาการศึกษานิเทศก์ และครูประถมศึกษา รวมทั้งสิ้น จำนวน 7 คน ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของเนื้อหาของแบบสอบถาม (รายชื่ออยู่ในภาคผนวก)

5. นำแบบสอบถามที่แก้ไขไปทดลองใช้กับข้าราชการครูสังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร จำนวน 10 คน ซึ่งไม่ได้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยนี้ เพื่อปรับปรุงสำนวนภาษา

6. นำแบบสอบถามส่งไปให้กลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ตอบ เพื่อรวบรวมข้อมูลเชิงสำรวจ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ผู้วิจัยขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อขอความร่วมมือในการวิจัยไปยังผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน สำนักบริหารการศึกษาล้วนท้องถิ่น และสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร

2. ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่างทางไปรษณีย์ โดยจัดส่งเป็นรายโรงเรียน โรงเรียนละ 1 ชุดของแบบสอบถาม ซึ่งประกอบด้วย

2.1 หนังสือขอความร่วมมือในวิจัย จากบัณฑิตวิทยาลัย และหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้วิจัย ถึงผู้บริหารโรงเรียน

2.2 หนังสือวิชาการมอบให้ทางโรงเรียนเพื่อแสดงความขอบคุณที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

2.3 หนังสือขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้วิจัย ถึงครูผู้ตอบแบบสอบถาม รวมทั้งของที่ระลึกแสดงความขอบคุณ

2.4 แบบสอบถามจำนวน 6 ฉบับ

2.5 ของเปล่าติดแสตมป์ที่จำหน่ายของถึงเพื่อการส่งกลับถึงผู้วิจัย

3. ภายหลังจากที่ส่งแบบสอบถามไปแล้ว 20 วัน เมื่อยังไม่ได้รับแบบสอบถามคืน ในวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2544 ผู้วิจัยดำเนินการทวงถามทางไปรษณียบัตร และโทรศัพท์ในกรณีที่มีโรงเรียนที่มีโทรศัพท์ จากการดำเนินการดังกล่าว ทำให้ได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาทั้งสิ้น 450 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 65.22 ของแบบสอบถามที่ส่งไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/PC⁺ นำเสนอข้อมูลด้วยสถิติภาคบรรยาย ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนที่ 5 สรุปยุทธวิธีการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

ผู้วิจัยสังเคราะห์ผลที่ได้จากการดำเนินการวิจัยในขั้นตอนที่ 1 ถึงขั้นตอนที่ 4 ตามประเด็นคำถามวิจัย สรุปยุทธวิธีการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล เพื่อนำเสนอในขั้นตอนที่ 6

ขั้นตอนที่ 6 การสนทนากลุ่ม (Focus Group)

การสนทนากลุ่ม (focus group) ผู้วิจัยดำเนินการเพื่อใช้ในการตรวจสอบยุทธวิธีการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลที่ผู้วิจัยสรุปจากข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ การสำรวจความคิดเห็นของครูโดยใช้แบบสอบถาม และการศึกษากรณีศึกษา การดำเนินการนี้ผู้วิจัยได้นำเสนอยุทธวิธีที่สรุปได้ เพื่อขอความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม

ในการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยดำเนินการโดยเลือกผู้เข้าร่วมการสนทนาจำนวน 2 กลุ่ม คือ กลุ่มครูผู้สอน และกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ การพิจารณาเลือกผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มโดยดำเนินการดังนี้

กลุ่มที่ 1 เป็นกลุ่มครูผู้สอนระดับประถมศึกษา จำนวน 8 คน โดยใช้เกณฑ์ในการคัดเลือกดังนี้

(1) เป็นครูผู้สอนระดับประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา จำนวน 4 คน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน 2 คน และครูสังกัดสำนักบริหารการศึกษาศูนย์ท้องถิ่น จำนวน 2 คน

(2) ครูผู้สอนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาต้องทำการสอนอยู่ในโรงเรียนในเขตเมือง 2 คน และอยู่ในเขตชนบท 2 คน

กลุ่มที่ 2 เป็นกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งเป็นผู้ที่ให้ความสำคัญกับการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล และเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพครูหรือการประถมศึกษา ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ 6 คน ได้แก่ อาจารย์ประจำคณะจิตวิทยา 1 คน ผู้ทรงคุณวุฒิสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษากลาง (สข.) 1 คน และผู้ทรงคุณวุฒิสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา (สพช.) 4 คน ได้แก่ นักพัฒนาครู (ศึกษานิเทศก์) 2 คน และครูแกนนำปฏิรูปการศึกษา 2 คน (รายนามผู้ร่วมสนทนากลุ่มอยู่ในภาคผนวก)

ขั้นตอนการดำเนินการ

ในขั้นตอนการสนทนากลุ่มนี้ ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

1. ผู้วิจัยขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อขอความร่วมมือในการวิจัยในการจัดการสนทนากลุ่มไปยังผู้ทรงคุณวุฒิ และครูผู้สอน โดยกลุ่มครูผู้สอน ผู้วิจัยส่งหนังสือขอความร่วมมือไปยังหน่วยงานต้นสังกัด ได้แก่ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกองการศึกษาเทศบาล และส่งหนังสือขอความร่วมมือการวิจัยไปยังสถานศึกษา กรณีที่ผู้ร่วมการสนทนากลุ่มอยู่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษากลาง และสังกัดเทศบาล

2. ผู้วิจัยติดต่อขอใช้สถานที่ในการจัดการสนทนากลุ่ม ในการจัดสนทนากลุ่มครูได้จัดที่ โรงเรียนวัดเขาวัง (แสง ช่างสวนิช) จังหวัดราชบุรี ในวันที่ 26 มีนาคม 2544 โดยส่งหนังสือขอความร่วมมือในการใช้สถานที่จากบัณฑิตวิทยาลัย ถึงสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดและส่งโดยตรงถึงผู้บริหารโรงเรียน สำหรับกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้วิจัยได้จัดสนทนากลุ่ม ในวันที่ 2 เมษายน 2544 ณ ห้องประชุมนานาชาติ 2 คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3. ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการสนทนากลุ่ม และมีผู้ช่วยในการบันทึกเทป 2 คน และทำหน้าที่ถ่ายรูป 1 คน ซึ่งอุปกรณ์ในการสนทนากลุ่ม ได้แก่ เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ (over head) แผ่นใสยุทธวิธีการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ประเด็นการสนทนากลุ่ม เทปบันทึกเสียง 2 เครื่อง การดำเนินการมีลำดับขั้น ดังนี้

3.1 ผู้วิจัยกล่าวแสดงความขอบคุณ บอกวัตถุประสงค์ของการสนทนากลุ่ม อธิบายขั้นตอนการสนทนากลุ่ม แนะนำผู้ช่วยในการสนทนากลุ่ม และเกริ่นนำเรื่องการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

3.2 นำเสนอยุทธวิธีการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยใช้เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะและแจกเอกสารยุทธวิธีการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลแก่ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม

3.3 ผู้วิจัยถามประเด็นการสนทนากลุ่ม คือ ยุทธวิธีการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลนี้มีความเหมาะสมและพอเพียงหรือไม่ในการที่จะช่วยให้ครูรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล อันจะนำไปสู่การจัดการเรียนการสอนที่ผู้เรียนเป็นบุคคลสำคัญที่สุด รวมทั้งขอเสนอแนะในการปรับปรุงยุทธวิธีการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

3.4 ให้ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มแสดงความคิดเห็น และข้อเสนอแนะ

3.5 ผู้วิจัยกล่าวขอบคุณผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม และมอบของที่ระลึก
การวิเคราะห์ข้อมูล

ถอดเทปและวิเคราะห์เนื้อหา และสรุปประเด็นความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม

ขั้นตอนที่ 7 ปรับปรุงยุทธวิธีการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

ผู้วิจัยนำข้อเสนอแนะที่ได้จากการสนทนากลุ่ม มาใช้ในการปรับปรุงยุทธวิธีการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล และนำเสนอยุทธวิธีการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล